

Han Jordaan, ***Slavernij en vrijheid op Curaçao. De dynamiek van een achttiende-eeuws Atlantisch handelsknooppunt*** (Dissertatie Universiteit Leiden 2012: Zutphen: Walburg Pers, 2013, 320 pp., ISBN 90 5730 923 8).

Dit is een bewerkte versie van het proefschrift (Leiden 2012) van Han Jordaan, het resultaat van bijna twee decennia onderzoek naar de geschiedenis van achttiende-eeuws Curaçao in de bredere context van de regio. Gebaseerd op veelzijdig archiefonderzoek, dat door de uitgever gelukkig compleet in uitgebreide bijlagen met alle noten, tabellen, namenlijsten, kaarten en register is gepresenteerd. Een betaalbaar boek dat toegankelijke informatie biedt aan een brede groep belangstellenden in geschiedenis en erfgoed van Curaçao, met mogelijkheden voor het gebruik in musea en het onderwijs. De nadruk ligt op de ontwikkeling van de positie van de groep vrije zwarten, voormalige tot slaaf gemaakten. De auteur gaat in op de politieke, economische en sociale veranderingen en met name wordt uitgebreid aandacht besteed aan juridische en militaire ontwikkelingen. In hoeverre is de zwarte en gekleurde bevolking van Curaçao er binnen de gegeven mogelijkheden zelf in geslaagd om zich te ontworstelen aan de uitzichtloosheid van het slavenbestaan, en welke positie wist zij te realiseren? De eigen kracht of agency van zowel slaven als vrije zwarten staat door deze vraag centraal in het boek. De gekozen context is echter veel breder, die van Curaçao als Atlantisch handelsknooppunt. Deze internationale positionering van de studie wordt slechts beperkt waargemaakt; de auteur is en blijft veel meer gericht op de presentatie en reconstructie van interne geschiedenissen van het eiland. Dat is begrijpelijk, gezien de staat en toegankelijkheid van een aanzienlijk deel van de relevante archieven. Natuurlijk komen er internationale banden en contacten aan de orde, met name die met Frankrijk (St. Domingue, Guadeloupe) en Venezuela, en ook de periodisering is breder dan de achttiende eeuw. Een internationale geschiedenis van Curaçao is dit echter nog niet; hier is zeker ruimte voor voortgezet onderzoek.

Terecht legt Jordaan de nadruk op het grote belang van de slavenhandel. Curaçao ontwikkelde zich snel tot een belangrijk regionaal centrum in de handel in tot slaaf gemaakte Afrikanen. Tijdens de opstand tegen Spanje was het eiland ook militair van groot belang; na de vrede van Munster in 1648 werd het een commercieel centrum, waarbij de ligging vlak voor de kust van Venezuela cruciaal was. Van de handelsperspectieven was de slavenhandel steeds de motor, aldus Jordaan; talloze

slaven kwamen in Curaçao aan en werden daar vandaan doorgevoerd naar andere havens. De West-Indische Compagnie was op de eilanden de grootste slaveneigenaar met eigen plantages op Hato, waar nu het vliegveld ligt en vlak bij de vroegere Shell-terreinen. Hier was in 1750 een grote slavenopstand waarover Jordaan belangrijk nieuw materiaal presenteert.

De rooms-katholieke priesters namen de kerstening van Curaçao ter hand vanuit Caracas en de Venezolaanse havenstad Coro. De invloed van de katholieken is op het eiland veel groter gebleven dan die van de protestantse compagniekerk. Een sterk hoofdstuk is dat over de structuur van het beheer van het eiland en het opbouwen en in stand houden van de racistische rechtsongelijkheid in de praktijk, waarbij de Kamer Amsterdam van de WIC direct betrokken blijft. Ook Middelburg en Groningen zijn rechtstreeks verbonden met de slavernij in Curaçao. Er is een aanzienlijke variatie in de levens van tot slaaf gemaakten te vinden. Zij hadden veel verschillende beroepen en functies, en er was sprake van relatief veel zelf-vrijkoop. De uitgebreide uiteenzetting van Jordaan biedt zicht op de specifieke machtsverhoudingen in de kleine eilandsamenleving.

Voor de slaveneigenaren en handelaren was rust en orde van groot belang. Dit werd bereikt doordat de slaven een perspectief op vrijheid hadden. Precieze gegevens laten zien dat met name tot slaaf gemaakte moeders door hun werk in de loop van de tijd steeds vaker hun kinderen wisten vrij te kopen. Voor elke peso werd hard gewerkt en ondanks de uitgebreide administratie en de berekening van rente over de bedragen die de slaveneigenaren hiervoor vaststelden, lukte het een aanzienlijk deel van de tot slaaf gemaakten zichzelf, hun kinderen en anderen vrij te kopen. Jordaan citeert uitgebreid uit de desbetreffende rechtszaken – en is hierbij af en toe wat wijdloepig en geneigd tot herhaling. Niettemin biedt dit veel informatie over het dagelijks leven en de mogelijkheden en ruimte die de tot slaaf gemaakten bevochten.

Via de index zijn veel individuele geschiedenissen van tot slaaf gemaakte en vrije zwarten te vinden en te verzamelen, die zich lenen voor een serie portretten. Het boek is zeker bruikbaar voor makers van tentoonstellingen en voor educatieve projecten. Ook voor geïnteresseerden in familieonderzoek biedt het boek veel waardevolle gegevens. Een genealogische handreiking bij het boek zou een goede vervolgstap zijn. Voor verder onderzoek en voor visualisering met andere middelen lenen zich veel van de door Jordaan getoonde voorbeelden. Tenslotte ligt hier een basis voor een uitgebreide reconstructie van de vele contacten met en invloed vanuit Nederlandse instanties, bedrijven en families.

Dienke Hondius, Vrije Universiteit Amsterdam